

بررسی عملکرد مالی دولت در چهار ماهه نخست سال ۱۴۰۱

مقدمه

این گزارش با هدف ارائه تصویر کلی از وضعیت مالی دولت و کسری بودجه موجود در چهارماهه ابتدایی سال ۱۴۰۱ تدوین شده است. گزارش از دو بخش اصلی تشکیل شده است. در بخش اول عملکرد منابع و مصارف عمومی در چهارماهه ابتدایی سال بررسی و به‌طور خلاصه مهم‌ترین نکات کارشناسی درباره آن ارائه شده است و در بخش دوم عملکرد منابع و مصارف جدول هدفمندسازی یارانه‌ها (تبصره «۱۴») در قانون بودجه که رقم چشمگیری داشته و در سقف منابع و مصارف عمومی منعکس نمی‌شود بررسی شده است.

معاونت پژوهش‌های
اقتصادی

مشخصات گزارش

۱. بررسی منابع و مصارف بودجه عمومی

در جدول ۱ گزارش عملکرد منابع و مصارف کل سال و چهارماهه سال ۱۴۰۱ آمده است. در این جدول درصد وصول منابع بودجه نسبت به مصوب چهارماهه و کل سال ارائه شده است.

تهیه و تدوین‌کنندگان:
مجتبی‌اسلامیان
محمد حسین معماریان

مهم‌ترین نکات این جدول در بخش تحقق منابع به شرح ذیل است:

- به‌صورت کلی منابع محقق شده در چهار ماهه ابتدایی سال ۲۱ درصد رقم مصوب ۱۴۰۱ و ۶۳ درصد مصوب چهار ماهه اول سال است. بنابراین ۳۷ درصد منابع در این برهه تحقق نیافته است.
- درآمدهای مالیاتی و واگذاری اوراق مالی اسلامی در چهارماهه نخست سال بالاترین درصد تحقق (۹۵ درصد) را نسبت به مقدار مصوب چهارماهه دارند.
- عوارض گمرکی تنها به میزان ۲۷ درصد از رقم مصوب چهارماهه و ۹ درصد از رقم مصوب سال ۱۴۰۱ وصول شده است. یکی از مهم‌ترین دلایل این عدم تحقق، کاهش نرخ تعرفه گمرکی کالاهای وارداتی از سوی دولت در ابتدای سال ۱۴۰۱ است. عدم صدور مجوز واردات خودرو نیز بر عدم تحقق درآمدهای گمرکی مؤثر بوده است.
- تنها ۱۳ درصد از منابع حاصل از نفت و فراورده‌های نفتی قانون بودجه سال ۱۴۰۱ و ۴۰ درصد مصوب چهارماهه منابع مذکور در ۱۲۱ روز ابتدای سال محقق شده است که نشان‌دهنده بیش‌برآورد این منبع در قانون بودجه سال ۱۴۰۱ است. شایان ذکر است که قیمت نفت در بازارهای جهانی در چهارماهه مذکور بسیار بالاتر از سطح فروض بودجه (۷۰ دلار) بوده و لذا مشخص است که میزان صادرات از یک میلیون و چهارصد هزار بشکه پیش‌بینی شده در قانون بودجه فاصله زیادی داشته است.
- تحقق منابع حاصل از واگذاری شرکت‌های دولتی و سایر واگذاری‌ها در چهارماهه سال ۱۴۰۱ تقریباً صفر است. در واقع تنها ۵۵ میلیارد تومان از ۷۱ هزار میلیارد تومان منابعی که از محل واگذاری‌ها در قانون بودجه ۱۴۰۱ در نظر گرفته شده، محقق شده است. این وصولی نیز مربوط به اقساط واگذاری دوره‌های گذشته است.

شماره مسلسل:
۲۳۰۱۸۵۹۹

تاریخ انتشار:
۱۴۰۱/۹/۲۲

دفتر مطالعات بخش عمومی

مهم‌ترین نکات مصارف دولت در چهارماهه ابتدایی سال به شرح زیر است:

- ۷۸ درصد اعتبارات هزینه‌ای مصوب بودجه در چهارماهه اول سال ۱۴۰۱ پرداخت شده است. بیشترین پرداختی دولت در چهارماهه ابتدایی سال مربوط به حقوق و مزایای مستمر کارکنان و بازنشستگان است که به ترتیب ۸۸ و ۹۶ درصد محقق شده و اعتباری بالغ بر ۲۳۸ هزار میلیارد تومان برای این موارد پرداخت شده است. پرداخت اعتبارات استانی در چهار ماهه ابتدایی سال تنها ۱۱ درصد مقدار مصوب چهار ماهه است.
- ۱۳ هزار میلیارد تومان از اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای مصوب چهار ماهه سال (معادل ۱۵ درصد چهاردوازدهم و ۵ درصد مصوب کل سال) پرداخت شده است که بیش از ۹۰ درصد آن از محل واگذاری اسناد خزانه به پیمانکاران تأمین شده است. این موضوع بیانگر کمبود منابع در اختیار برای پیشبرد طرح‌های تملک دارایی سرمایه‌ای است و ضرورت اولویت‌بندی در تصویب اعتبارات این طرح‌ها و همچنین استفاده از ظرفیت سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در تکمیل زیرساخت‌های کشور را دوچندان می‌کند.
- نکته مهم، تفاوت ۲۰ هزار میلیارد تومانی عملکرد چهار ماهه منابع و مصارف (بیشتر بودن مصارف نسبت به منابع) است که در واقع نشان‌دهنده کسری تراز بودجه دولت در چهارماهه ابتدایی سال است و بخش عمده آن با برداشت از حساب شرکت‌های دولتی پوشش داده شده است.

جدول ۱. مقایسه عملکرد ارقام منابع و مصارف بودجه سال ۱۴۰۱ نسبت به اعتبار مصوب (مبالغ هزار میلیارد تومان)

عنوان	قانون بودجه سال ۱۴۰۱	مصوب چهاردوازدهم	عملکرد چهارماهه	درصد عملکرد نسبت به مقدار مصوب ۴/۱۲	درصد عملکرد نسبت به مقدار مصوب ۱۴۰۱
الف) منابع	۱۳۹۴	۴۶۴	۲۹۴	۶۳٪	۲۱٪
درآمدهای مالیاتی	۴۵۴	۱۵۱	۱۴۳	۹۵٪	۳۲٪
درآمدهای گمرکی	۱۰۷	۳۶	۹	۲۷٪	۹٪
منابع حاصل از نفت و میعانات	۴۹۱	۱۶۴	۶۵	۴۰٪	۱۳٪
واگذاری اوراق مالی	۱۰۳	۳۴	۳۲	۹۵٪	۳۲٪
واگذاری شرکت‌های دولتی و سایر واگذاری‌ها	۷۱	۲۴	۰.۵۵	٪۰	٪۰
سایر	۱۶۸	۵۵	۴۵	۷۵٪	۲۵٪
ب) مصارف	۱۳۹۴	۴۶۴	۳۱۴	۶۸٪	۲۳٪
اعتبارات هزینه‌ای	۹۹۹	۳۳۳	۲۵۸	۷۸٪	۲۶٪
تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	۲۶۰	۸۶	۱۳	۱۵٪	۵٪
تملك دارایی‌های مالی	۱۳۵	۴۵	۴۳	۹۵٪	۳۲٪

مأخذ: گزارش عملکرد مالی دولت.

۱-۱. هزینه‌های انتقالی از سال گذشته

در اسفند ماه سال ۱۴۰۰ دولت برای تسویه تنخواه‌گردان دریافت شده از بانک مرکزی که در ابتدای سال مذکور و دولت قبل اخذ شده بود، به دریافت مجوز از ستاد مقابله با تحریم برای برداشت از مانده حساب سازمان هدفمندی یارانه‌ها به مبلغ ۲۰ هزار میلیارد تومان و استفاده از منابع موجود در حساب شرکت‌های دولتی (موضوع ماده (۱۲۵) قانون محاسبات عمومی) با مجوز هیئت وزیران به

مبلغ ۳۶ هزار میلیارد تومان اقدام کرد. این برداشت‌ها به سال ۱۴۰۱ منتقل شد. از این رو در مجموع بار مالی به میزان ۵۶ هزار میلیارد تومان از سال مالی ۱۴۰۰ به سال مالی ۱۴۰۱ منتقل شد.

۱-۲. تراز کلی بودجه و کسری تأمین نشده

تفاضل منابع محقق شده و مصارف در چهارماهه نخست سال ۱۴۰۱ در جدول ۲ به‌عنوان کسری بودجه معرفی و نحوه پوشش آن ذکر شده است.

تراز منابع و مصارف دولت در چهارماهه سال جاری با توجه به عدم تحقق کامل منابع، ۲۰ هزار میلیارد تومان کسری داشته است. این کسری از طریق ۹.۵ هزار میلیارد تومان تنخواه بانک مرکزی، ۸ هزار میلیارد تومان عدم تخصیص سهم عوارض شهرداری‌ها و بهداشت از ارزش افزوده و ۲.۵ هزار میلیارد تومان ظرفیت ماده (۱۲۵) قانون محاسبات عمومی (حساب سپرده وجوه) تأمین شده است. در کنار کسری فوق، به دلیل عدم تسویه تنخواه‌گردان در سال ۱۴۰۰ و انتقال آن به سال ۱۴۰۱، ۵۶ هزار میلیارد تومان نیز به کسری دولت در چهارماهه سال ۱۴۰۱ افزوده می‌شود که این مبلغ از طریق برداشت از ظرفیت ماده (۱۲۵) قانون محاسبات عمومی (حساب سپرده وجوه) تأمین شده است. بنابراین مجموعاً تراز مالی دولت در این مدت ۷۶ هزار میلیارد تومان کسری دارد که تا انتهای سال می‌بایست تأمین شود.

منظور از تعدیلات بانک مرکزی در جدول ۲، بخشی از منابع حاصل از صادرات نفت سال ۱۴۰۰ بوده که در سال ۱۴۰۱ وصول شده ولی بانک مرکزی ثبت آن را به‌عنوان منابع سال ۱۴۰۰ انجام داده است. لذا در عمل دولت بخشی از تنخواه سال گذشته خود را از محل منابع حاصل از نفت تسویه کرده است و در سال جدید تنخواه دریافت کرده است.

جدول ۲. تراز کلی بودجه و منابع پوشش‌دهنده آن

(هزار میلیارد تومان)

نحوه پوشش کسری بودجه			کسری بودجه		
استفاده از منابع موضوع ماده (۱۲۵) قانون محاسبات عمومی	تعدیلات بانک مرکزی	عوارض ارزش افزوده دریافتنی	تنخواه بانک مرکزی	تفاضل منابع محقق شده (غیر از استقراض) از مصارف پیش‌بینی شده در سال ۱۴۰۱	کسری انتقالی از سال ۱۴۰۰
۲۶	۳۲.۵	۸	۹.۵	۲۰	۵۶

مأخذ: محاسبات تحقیق.

جدول ۳ عملکرد چهارماهه بودجه سال ۱۴۰۱ را از منظر ترازهای کلی بودجه‌ای نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود از محل واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای (تراز مثبت ۵۳.۵ هزار میلیارد تومان) و تنخواه‌گردان بانک مرکزی و منابع موضوع ماده (۱۲۵) قانون محاسبات عمومی، کسری تراز عملیاتی (معادل ۶۴ هزار میلیارد تومان) پوشش داده شده است. دلیل اصلی مثبت بودن تراز سرمایه‌ای در چهارماهه نخست سال ۱۴۰۱ پرداخت اندک اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای است.

جدول ۳. ترازهای بودجه‌ای در چهارماهه نخست سال ۱۴۰۱ (هزار میلیارد تومان)

عنوان	عملکرد ۴ ماهه
تراز عملیاتی	-۶۴
تراز سرمایه‌ای	۵۳
تراز مالی	-۹
استفاده از تنخواه بانک مرکزی و منابع شرکت‌های دولتی	۱۲

مأخذ: همان.

۲. بررسی عملکرد تبصره «۱۴»

تبصره «۱۴» بودجه در سال ۱۴۰۱ به رقم ۶۳۶ هزار میلیارد تومان رسید که بیشتر از کل منابع عمومی بودجه سال ۱۳۹۹ و بیشتر از کل مالیاتی است که برای سال جاری پیش‌بینی شده است. ارقام این جدول با وجود اینکه معادل بیش از ۴۰ درصد سقف منابع عمومی دولت است در ارقام کلان بودجه عمومی منعکس نشده و در واقع یک بودجه موازی یا عملیات مالی فرابودجه‌ای دولت است. جدای از مسئله انضباط مالی، این اعتبارات طبق قانون هدفمندسازی یارانه‌ها از شمول قانون محاسبات عمومی خارج بوده^۱ و ضمن ایجاد اختیار عمل بیشتر برای دولت در هزینه‌کرد آن، نظارت بر آن نیز ضعیف‌تر است. در ادامه عملکرد منابع و مصارف این جدول به تفکیک بررسی شده است.

۲-۱. منابع

در جدول ۴ گزارش عملکرد چهارماهه منابع تبصره «۱۴»، درصد وصول منابع نسبت به مصوب چهارماهه و کل سال ارائه شده است. نکات مهم عملکرد مالی هدفمندی یارانه‌ها به شرح ذیل است:

- در حساب سازمان هدفمندسازی یارانه‌ها مبلغ ۳۷ هزار میلیارد تومان مانده از سال قبل وجود داشته که به سال جاری منتقل شده است.
- مطابق بند «۲» ذیل جدول منابع و مصارف تبصره «۱۴» قانون بودجه سال ۱۴۰۱ مقرر شد که هزینه حمل‌ونقل، ذخیره‌سازی و توزیع فراورده‌های نفتی از سرجمع فروش قبل از واریز به حساب سازمان هدفمندسازی یارانه‌ها قابل پرداخت باشد. به استناد همین بند شرکت پالایش و پخش فراورده‌های نفتی ایران در چهارماهه اول سال ۱۴۰۱ مبلغ ۷ هزار میلیارد تومان بابت هزینه حمل‌جاده‌ای (نفتکش‌ها) قبل از واریز به حساب سازمان هدفمندسازی یارانه‌ها برداشت کرده است.
- سازمان هدفمندسازی یارانه‌ها براساس مصوبه هیئت وزیران مبلغ ۲۰ هزار میلیارد تومان تحت عنوان تنخواه جهت پرداخت به‌موقع مصارف هدفمندی از بانک مرکزی دریافت کرده که تا پایان تیرماه سال ۱۴۰۱ تسویه شده است. این در حالی است که مجوز اخذ شده برای دریافت تنخواه‌گردان طبق بند «۴» جزء «الف» تبصره «۱۴» قانون بودجه سال ۱۴۰۱ معادل یک درصد مصارف جدول هدفمندی (۶۳۶ هزار میلیارد تومان) است که حدود ۶ هزار میلیارد تومان خواهد شد. لذا مشخص نیست مبنای قانونی دریافت حدود ۱۳ هزار میلیارد تومان تنخواه بیش از مجوز قانون بودجه چیست.

۱. اعتبارات موضوع این قانون مشمول قانون نحوه هزینه‌کرد اعتباراتی است که به موجب قانون از رعایت قانون محاسبات عمومی و سایر مقررات عمومی دولت مستثنی هستند (مصوب ۱۳۶۴/۱۱/۶).

- به دلیل آنکه منابع حاصل از اصلاح نرخ گاز خوراک پتروشیمی‌ها، پالایشگاه‌ها، صنایع پایین‌دستی و مجتمع‌های احیای فولاد و ... فروش داخلی گاز محسوب می‌شود لذا وصولی آن در ردیف شرکت ملی گاز درج شده است و عملکرد ردیف مستقل صفر است. این تغییر عملکرد ۱۷۹ درصدی ردیف فروش داخلی گاز (شرکت ملی گاز) نسبت به مصوب چهارماهه را توضیح می‌دهد. در صورت در نظر گرفتن مجموع رقم مصوب دو ردیف فوق‌الذکر عملکرد تجمیعی این دو ردیف برابر ۸۵ درصد خواهد بود.
- در چهارماهه نخست سال ۱۴۰۱ از محل صادرات ال‌پی‌جی شرکت ملی پالایش و پخش فراورده‌های نفتی ایران، معوقات مطالبات سنواتی از پتروشیمی و پالایشگاه‌ها منابعی وصول نشده است.
- عملکرد صادرات فراورده‌های نفتی حدود ۵۰ درصد مقدار مصوب چهارماهه است. مطابق بررسی‌های انجام شده، صادرات فراورده در این تاریخ بیش از عملکرد فوق است و بخشی از آن را هنوز بانک مرکزی تسعیر نکرده و لذا به حساب‌های سازمان هدفمندی یارانه‌ها واریز نشده است.

(مبالغ هزار میلیارد تومان)

جدول ۴. عملکرد منابع تبصره «۱۴»

شرح	مصوب سال ۱۴۰۱	مصوب چهار ماهه اول سال ۱۴۰۱	عملکرد چهار ماهه اول سال ۱۴۰۱	درصد تحقق نسبت به پیش‌بینی چهار ماهه	برگشت به حساب شرکت‌های مشمول	مانده منابع جهت مصارف قانون هدفمندی
مانده اول دوره	-	-	۳۷,۱۳۷	-	-	۳۷,۱۳۷
دریافتی حاصل از فروش داخلی فراورده‌های نفتی	۷۷,۴۰۰	۲۵,۸۰۰	۳۰,۷۷۵	۱۱۹	- ۹,۱۰۰	۲۱,۶۷۵
دریافتی حاصل از فروش صادراتی فراورده‌های نفتی	۲۶۰,۲۰۰	۸۶,۷۳۳	۴۱,۶۰۵	۴۸	-	۴۱,۶۰۵
دریافتی حاصل از فروش داخلی گاز طبیعی با احتساب عوارض و مالیات ارزش افزوده	۸۵,۱۰۰	۲۸,۳۶۶	۵۰,۸۰۶	۱۷۹	- ۴,۰۰۰	۴۶,۸۰۶
فروش داخلی و صادرات اتان، ال‌پی‌جی و گوگرد - شرکت گاز	۲۶,۰۰۰	۸,۶۶۶	۶,۴۹۶	۷۵	-	۶,۴۹۶
عوارض و مالیات بر ارزش افزوده فراورده‌های نفتی فروش داخلی	-	-	-	-	- ۳,۲۸۷	- ۳,۲۸۶
عوارض و مالیات بر ارزش افزوده گاز طبیعی	-	-	-	-	- ۷,۲۲۰	- ۷,۲۲۰
سرجمع دیگر موارد ^۱ *	۱۸۷,۸۰۰	۶۲,۶۰۱	-	-	-	-
جمع کل	۶۳۶,۵۰۰	۲۱۲,۱۶۶	۱۶۶,۸۲۱	۷۹	- ۲۳,۶۰۷	۱۴۳,۲۱۴

مأخذ: گزارش دیوان محاسبات.

۲-۲. مصارف

در جدول ۶ مصارف سازمان هدفمندی یارانه‌ها (جدول تبصره «۱۴» قانون بودجه) ارائه شده است. مهم‌ترین نکات قابل ذکر درباره مصارف هدفمندی به شرح زیر است:

۱. صادرات ال‌پی‌جی شرکت ملی پالایش و پخش فراورده‌های نفتی ایران، منابع حاصل از اصلاح نرخ گاز خوراک پتروشیمی‌ها و پالایشگاه‌ها و صنایع پایین‌دستی پالایشگاهی و مجتمع‌های احیای فولاد و مصارف مربوط به تاسیسات عمومی با اعمال سقف نرخ گاز صادراتی و نرخ گاز سوخت معادل ۴۰ درصد خوراک گاز پتروشیمی‌ها و نرخ گاز سوخت صنایع سیمان ۱۰ درصد نرخ خوراک گاز پتروشیمی‌ها، منابع حاصل از افزایش قیمت فراورده‌های نفتی صادراتی، معوقات و مطالبات سنواتی از پتروشیمی‌ها و پالایشگاه‌ها.

- مصارف سازمان هدفمندی یارانه‌ها در اجرای تبصره «۱۴» قانون بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور در چهارماهه اول سال مزبور مجموعاً به مبلغ ۱۷۰ هزار میلیارد تومان و مشتمل بر دو بخش مصارف هدفمندی یارانه‌ها به میزان ۱۴۶ هزار میلیارد تومان معادل ۹۲ درصد اعتبارات پیش‌بینی شده چهارماهه و پرداختی به شرکت‌های تأمین‌کننده منابع به مبلغ ۲۳ هزار میلیارد تومان بوده است.

- در چهارماهه نخست سال هزینه‌ای به میزان ۸۹ هزار میلیارد تومان از جدول تبصره «۱۴» برای پرداخت یارانه‌های معیشتی، هدفمندی و یارانه جایگزین ارزش ترجیحی از دو ردیف «پرداخت یارانه نقدی و معیشتی» و «مابه‌التفاوت نرخ ارز کالاهای اساسی، دارو و تجهیزات مصرفی پزشکی» پرداخت شده است. البته ارزش ترجیحی تخصیص داده شده در فروردین ماه در آن لحاظ نشده است. در جدول ۵ یارانه‌های پرداختی و مبلغ هریک به تفکیک ارائه شده است.

جدول ۵. یارانه نقدی و معیشتی در چهارماهه نخست سال ۱۴۰۱

ماه	نوع یارانه پرداختی	یارانه پرداختی (مبالغ هزار میلیارد تومان)
فروردین	یارانه معیشتی	۲/۸
	یارانه نقدی	۳/۶
	بسته حمایتی معیشتی ماه رمضان	۴/۷
اردیبهشت	یارانه معیشتی	۲/۸
	یارانه نقدی جدید (جایگزین ارزش ترجیحی)	۲۴
	یارانه نقدی جاماندگان (جایگزین ارزش ترجیحی)	۰/۸
خرداد	یارانه نقدی جدید (جایگزین ارزش ترجیحی)	۲۴
	یارانه نقدی جاماندگان (جایگزین ارزش ترجیحی)	۰/۴
تیر	یارانه نقدی جدید (جایگزین ارزش ترجیحی)	۲۵
	یارانه نقدی جاماندگان (جایگزین ارزش ترجیحی)	۰/۲
جمع کل یارانه نقدی و حمایت معیشتی		۸۸/۹

مأخذ: همان.

توضیحات: یارانه نقدی همان پرداختی چهل و پنج هزار و پانصد (۴۵۵۰۰) تومانی است. یارانه نقدی جدید براساس دهک‌های جمعیتی سید (۳۰۰) و چهارصد (۴۰۰) هزار تومان پرداخت می‌شود. یارانه معیشتی از آبان ۱۳۹۸ پرداخت می‌شد و با اعطای یارانه نقدی جدید از اردیبهشت سال جاری در پرداختی‌های جدید ادغام شد.

- مخارج یارانه‌های جایگزین ارزش ترجیحی در سه‌ماهه ابتدایی اجرا (بدون احتساب ارزش ترجیحی اختصاص داده شده برای کالاهای اساسی در فروردین‌ماه) برابر ۷۴.۵ هزار میلیارد تومان بوده است. می‌توان پیش‌بینی کرد که در ماه‌های باقی‌مانده سال ۱۴۰۱ پرداخت این یارانه‌ها حدود ۲۰۰ هزار میلیارد تومان بار مالی داشته باشد.

- از ردیف ۱۸ علاوه بر پرداخت‌های انتقالی، ۴ هزار میلیارد تومان جهت دارو و تجهیزات پزشکی اعتبار تخصیص داده شده است که به‌نظر می‌رسد مابه‌التفاوت ارزش ترجیحی اختصاص داده شده از قیمت ای‌تی‌اس باشد. با حذف ارزش ترجیحی مواد اولیه دارو از انتهای تیرماه باید رقمی برای حمایت از بیمه‌ها برای جلوگیری از افزایش قیمت به آنها پرداخت می‌شد که به‌دلیل کنترل قاچاق معکوس انتظار می‌رود کمتر از اختلاف ارزش ترجیحی مورد نیاز دارو و تجهیزات پزشکی (حدود ۱.۷ میلیارد دلار) از قیمت سامانه نیما باشد.

- براساس آنچه عنوان شد، بار مالی مجموع یارانه‌های پرداختی سال حدود ۳۰۰ هزار میلیارد تومان خواهد بود که از منابع پیش‌بینی شده حدود ۵۳ هزار میلیارد تومان بیشتر است. با فرض انتقال ۱۰ درصدی منابع بین جداول، حدود ۴۷ هزار میلیارد تومان می‌توان از جابه‌جایی ردیف‌ها برای پوشش کسری این ردیف استفاده کرد.

- به‌علت عدم تحقق منابع سازمان به نسبت چهاردوازدهم و همچنین پرداخت بیش از ۵۰ درصد از کل مصارف هدفمندی در چهارماهه اول سال ۱۴۰۱ بابت یارانه نقدی و معیشتی (موضوع ردیف ۱۱ مصارف تبصره «۱۴»)، هیچ‌گونه پرداختی برای ردیف‌های تحت عنوان «سازمان تأمین اجتماعی - حق بیمه سهم دولت اقشار خاص...، سازمان پژوهشی و برنامه‌ریزی آموزش - یارانه کتب درسی، تأمین مسکن محرومان کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی و رزمندگان معسرین بسیجی، محرومیت‌زدایی، حمایت از تولید و اشتغال، مقابله با آسیب‌های اجتماعی، متفرقه: حمایت از حمل‌ونقل برون‌شهری و حومه - تکمیل و کمک به هزینه‌های باغ موزه‌های دفاع مقدس...، سازمان انرژی اتمی پژوهشکده علوم و فنون انرژی...» مندرج در بخش مصارف هدفمندی یارانه‌ها در جدول تبصره «۱۴» قانون بودجه سال مذکور صورت نگرفته است.

مطابق بند «۲» ذیل جدول تبصره «۱۴» مقرر شده است تا هزینه حمل‌ونقل، ذخیره‌سازی و توزیع فراورده‌های نفتی از سرجمع فروش قبل از واریز به حساب سازمان هدفمندی یارانه‌ها قابل پرداخت باشد و هزینه حمل فراورده‌های صادراتی ازسوی شرکت ملی پخش فراورده‌های نفتی به حساب پالایشگاه منظور شود لذا این ردیف‌های هزینه‌ای به‌صورت کامل پرداخت می‌شود و نیاز به گردش حساب در سازمان هدفمندی یارانه‌ها ندارد.

(مبالغ میلیارد تومان)

جدول ۶. مصارف تبصره «۱۴»

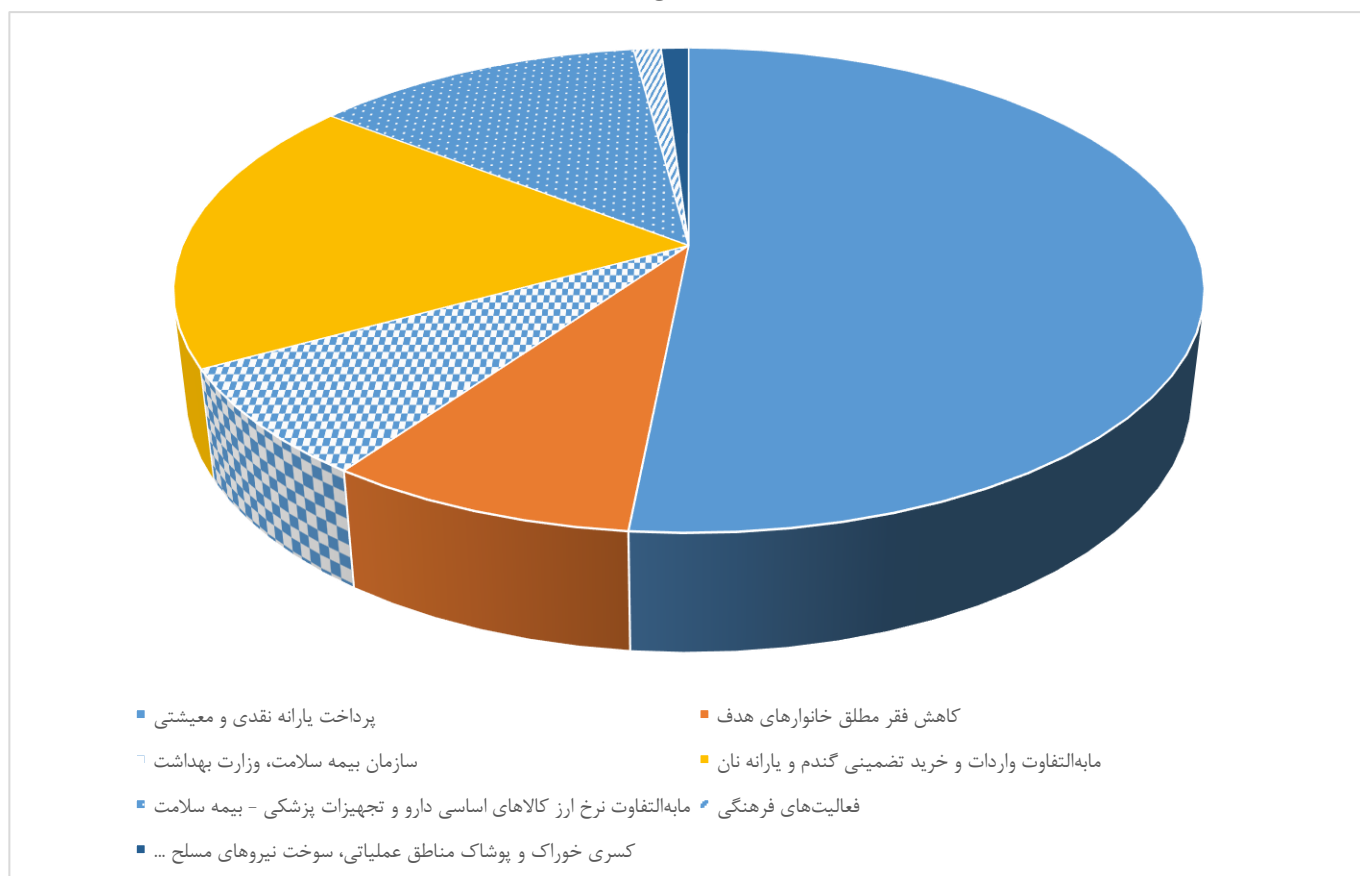
درصد از کل مصارف هدفمندی	درصد تحقق نسبت به پیش‌بینی چهارماهه	عملکرد چهارماهه اول سال ۱۴۰۱	مصوب چهارماهه سال ۱۴۰۱	مصوب سال ۱۴۰۱	ردیف	شرح
۵۰٪	۳۰٪	۷۳،۸۰۰	۲۴،۶۰۰	۷۳،۸۰۰	۱۱	پرداخت یارانه نقدی و معیشتی
۸٪	۸۶٪	۱۲،۲۳۲	۱۴،۲۶۰	۴۲،۷۸۰	۱۲	کاهش فقر مطلق خانوارهای هدف
۷٪	۱۰۱٪	۱۰،۸۰۰	۱۰،۷۰۰	۳۲،۱۰۰	۱۳	ماده (۴۶) قانون الحاق ۲. سازمان بیمه سلامت، وزارت بهداشت
۰٪	۳۶٪	۲۴۰	۶۶۶	۲،۰۰۰	۱۴	کمک به مرکز خدمات حوزه‌های علمیه
۰٪	۱٪	۲۰	۱،۵۰۰	۴،۵۰۰	۱۵	آموزش و پرورش
۱۸٪	۱۱۴٪	۲۷،۰۰۰	۲۳،۶۶۶	۷۱،۰۰۰	۱۷	مابه‌التفاوت واردات و خرید تضمینی گندم و یارانه نان
۱۲٪	۳۱٪	۱۷،۷۴۷	۵۷،۶۶۶	۱۷۳،۰۰۰	۱۸	مابه‌التفاوت نرخ ارز کالاهای اساسی دارو و تجهیزات پزشکی - بیمه سلامت
۰٪	۵۱٪	۶۸۰	۱،۳۳۳	۴،۰۰۰	۱۹	یارانه نهاده‌های کشاورزی - تنظیم بازار کالاهای اساسی
۰٪	۴۹٪	۱۶۴	۳۳۳	۱،۰۰۰	۲۱	اجرای سایر مواد ۸ تا ۱۱ قانون هدفمند کردن یارانه‌ها
۰٪	۳۳٪	۱۰۰	۳۰۰	۹۰۰	۲۲	صندوق چای - خرید تضمینی چای و زعفران
۰٪	۳۳٪	۴۰۰	۱،۲۰۰	۳۶۰۰	۲۴	خرید تضمینی آب استحصالی و پساب تصفیه شده و تأمین و خرید برق جزایر جنوب
۱٪	۵۵٪	۱،۲۰۶	۲،۲۰۰	۶،۶۰۰	۲۸	فعالیت‌های فرهنگی
۰٪	۴۵٪	۳۰۰	۶۶۶	۲،۰۰۰	۲۹	تأمین تجهیزات سازمان اورژانس و هلال احمر

درصد از کل مصارف هدفمندی	درصد تحقق نسبت به پیش‌بینی چهارماهه	عملکرد چهارماهه اول سال ۱۴۰۱	مصوب چهارماهه سال ۱۴۰۱	مصوب سال ۱۴۰۱	شرح
۱٪	۶۷٪	۱،۳۳۹	۲،۰۰۰	۶،۰۰۰	کسری خوراک و پوشاک مناطق عملیاتی، سوخت نیروهای مسلح ...
۰٪	۴۹٪	۳۷۹	۷۷۳	۲،۳۲۰	دانشگاه‌ها با اولویت مناطق کم‌برخوردار - بنیاد ملی نخبگان ...
۰٪	۲۷٪	۱۶۷	۶۱۶	۱،۸۵۰	شورای حل اختلاف، سازمان تعزیرات حکومتی، طرح نوروزی ...
-	-	۶۲	۱۶،۳۰۱	۴۹،۸۹۰	* سرجمع دیگر موارد ^۱
۱۰۰٪	۹۲٪	۱۴۶،۶۳۶	۱۵۸،۷۸۰	۴۷۶،۳۴۰	جمع

مأخذ: همان.

در نمودار ذیل مقدار مصارف پرداختی جدول هدفمندی یارانه‌ها (تبصره «۱۴») سال ۱۴۰۱ به تصویر کشیده شده است تا درک بهتری را از عملکرد این مدت به نمایش گذارد.

نمودار عملکرد منابع تبصره «۱۴»

مأخذ: گزارش دیوان محاسبات.

۱. حق بیمه سهم دولت، یارانه کتب درسی، تامین مسکن محرومین، محرومیت‌زدایی، حمایت از تولید و اشتغال، مقابله با آسیب‌های اجتماعی، متفرقه: حمایت از حمل و نقل ریلی برون‌شهری و حومه‌ای، سازمان انرژی اتمی.

۳. جمع‌بندی

تراز بودجه دولت در چهارماهه ابتدایی سال جاری ۲۰ هزار میلیارد تومان (معادل ۱.۴ درصد سقف بودجه) کسری داشته است که نسبت به مدت مشابه سال گذشته با کاهش چشمگیری همراه بوده است. در دوره زمانی مشابه در سال ۱۴۰۰ تراز بودجه دولت معادل ۶۵ هزار میلیارد تومان (معادل ۵ درصد سقف دوم) کسری داشت که از محل تنخواه‌گردان بانک مرکزی تأمین شده بود. در کنار تحقق کمتر از ۵۰ درصدی منابع حاصل از صادرات نفت، یکی از مهم‌ترین چالش‌های بودجه سال ۱۴۰۱ انتقال بار مالی ۵۶ هزار میلیارد تومانی از سال ۱۴۰۰ به سال ۱۴۰۱ است. این مبلغ، بار مالی تنخواه‌گردان اخذ شده توسط دولت قبل است که در ابتدای سال ۱۴۰۰ به مصرف رسیده بود. با لحاظ این موضوع در مجموع تراز بودجه دولت در چهارماهه ابتدایی سال ۱۴۰۱ ۷۶ هزار میلیارد تومان کسری دارد که از محل تنخواه‌گردان، تعديلات بانک مرکزی و عدم تخصیص بخشی از سهم عوارض شهرداری‌ها از ارزش افزوده تأمین شده است.

منابع محقق شده تا چهارماهه ابتدایی سال ۲۱ درصد رقم مصوب ۱۴۰۱ و ۶۳ درصد مصوب چهارماهه اول سال است. همچنین مصارف پرداختی در این مدت زمانی ۶۸ درصد رقم مصوب بودجه در چهارماهه اول سال ۱۴۰۱ بوده است. بیشترین پرداخت دولت هزینه‌های غیرقابل اجتناب مثل حقوق و مزایای کارکنان و پرداخت‌های حمایتی بوده است.

بخش مهمی از بودجه که در سرجمع اعداد کلان محاسبه نشده و نظارت‌پذیری کمتری دارد، تبصره «۱۴» و پرداخت‌های حمایتی است. با تصمیم دولت مبنی بر اعطای یارانه معیشتی در ماه دوم سال ۱۴۰۱، مصارف تبصره «۱۴» افزایش یافت اما راهکاری برای تأمین منابع دیده نشده است. به همین جهت در چهارماهه ابتدایی سال پرداختی بسیاری از ردیف‌های جدول تبصره «۱۴» صفر بوده است. پیش‌بینی می‌شود برای سال ۱۴۰۱ هزینه پرداختی حمایتی به میزان ۵۳ هزار میلیارد تومان از اعتبارات مندرج در ردیف‌های مرتبط بیشتر شده که باید از محل عدم پرداخت سایر مصارف جدول تبصره «۱۴» تأمین شود.

۴. پیش‌بینی

در جدول ۶ پیش‌بینی کارشناسی پیرامون ردیف‌های اصلی منابع عمومی تا پایان سال ۱۴۰۱ ارائه شده است. با فرض پرداخت همه هزینه‌های عمومی پیش‌بینی می‌شود دولت تا پایان سال ۱۴۰۱ برای تأمین بودجه عمومی به حدود ۳۰۰ هزار میلیارد تومان نیاز خواهد داشت که با لحاظ بار مالی انتقال‌یافته از سال ۱۴۰۰ این رقم به حدود ۳۶۰ هزار میلیارد تومان می‌رسد. شایان ذکر است که این کسری با عدم تخصیص برخی هزینه‌ها مطابق با روال سال‌های گذشته کاهش خواهد یافت.

جدول ۷. عملکرد چهارماهه و پیش‌بینی بودجه در سال ۱۴۰۱

عنوان	قانون بودجه سال ۱۴۰۱	مصوب چهاردوازدهم	عملکرد چهارماهه	درصد عملکرد نسبت به مقدار مصوب ۴/۱۲	درصد عملکرد نسبت به مقدار مصوب ۱۴۰۱	پیش‌بینی درصد تحقق	پیش‌بینی میزان تحقق
الف) منابع	۱۳۹۴	۴۶۴	۲۹۴	%۶۳	%۲۱	۷۶	۱۰۹۱
درآمدهای مالیاتی	۴۵۴	۱۵۱	۱۴۳	%۹۵	%۳۲	۱۰۰	۴۵۴
درآمدهای گمرکی	۱۰۷	۳۵	۹	%۲۷	%۹	۵۵	۶۰
منابع حاصل از نفت، گاز و میعانات	۴۹۱	۱۶۳	۶۵	%۴۰	%۱۳	۶۰	۲۹۵
واگذاری اوراق مالی	۱۰۳	۳۴	۳۲	%۹۵	%۳۲	۱۰۰	۱۱۸
واگذاری شرکت‌های دولتی و سایر واگذاری‌ها	۷۱	۲۳	۰.۵۵	%۰	%۰	۴۲	۳۰
سایر	۱۶۷	۵۶	۴۲	%۷۵	%۲۵	۸۰	۱۳۴
ب) مصارف	۱۳۹۴	۴۶۴	۳۱۴	%۶۸	%۲۳	۱۰۰	۱۳۹۴

در جدول ۸ پیش‌بینی منابع هدفمندسازی یارانه‌ها تا پایان سال ۱۴۰۱ ارائه شده است. با فرض پرداخت کامل مصارف که در جدول هدفمندی امری بعید به نظر می‌رسد دولت تا انتهای سال به حدود ۱۰۰ هزار میلیارد تومان منابع جدید نیاز دارد که با لحاظ هزینه‌های اضافه شده از محل یارانه نقدی جدید این عدد به حدود ۱۷۵ هزار میلیارد تومان خواهد رسید.

جدول ۸. پیش‌بینی منابع هدفمندسازی یارانه‌ها

عنوان	قانون بودجه سال ۱۴۰۱	پیش‌بینی درصد تحقق	پیش‌بینی میزان تحقق
شرکت پالایش و پخش فراورده‌های نفتی ایران (فروش داخلی فرآورده)	۷۷.۴	۱۱۵	۸۸
شرکت ملی نفت ایران (صادرات فرآورده)	۳۲۱	۶۸	۲۱۸
شرکت ملی گاز ایران (فروش داخلی گاز)	۱۷۹	۸۹	۱۶۰
صادرات ال‌پی‌جی - شرکت گاز	۷	۰	۰
مطالبات	۲۵.۸	۰	۲۸
جمع منابع	۶۳۶.۵	۸۳	۴۹۴
مانده از سال گذشته ۳۷+ هزار میلیارد تومان			۵۳۱
مصارف	۶۳۶		۷۰+ هزار میلیارد تومان بار مالی جدید از محل یارانه جایگزین حذف ارز ترجیحی

گزیده سیاستی: تراز بودجه دولت نیز در چهارماهه ابتدایی سال جاری ۲۰ هزار میلیارد تومان (معادل ۱.۴ درصد سقف بودجه) کسری داشته است. همچنین در کنار تحقق کمتر از ۵۰ درصدی منابع حاصل از صادرات نفت، یکی از مهم‌ترین چالش‌های بودجه سال ۱۴۰۱ انتقال بار مالی ۵۶ هزار میلیارد تومانی از سال ۱۴۰۰ به سال ۱۴۰۱ است.